

השקפה

השבועי

הרב המקדים: הג"ר זמיר כהן שליט"א
רב אודח: הג"ר בניהו שמואלי שליט"א

גליון מס' 517

כותב ועורך השיעור:

הרב דביר פריץ שליט"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ירושלים
18:02	17:24	16:34	תל אביב
17:58	17:22	16:32	חיפה
17:58	17:23	16:33	באר שבע
18:01	17:25	16:35	

לך לך | י' חשוון תשפ"ו

הלכות ברכות

להפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 053-4774733

ענייית אמן אחר ברכה שמסופק חיובה. ברכה על מצוות שהזמן גרמא לנשים. סוף זמן ברכות קריאת שמע. קידוש בבית כנסת. ברכות השחר על מנהגו של עולם. ברכת "וראו עינינו". איסור ברכה לבטלה מדאורייתא. חיתוך סלט דק דק. אכילה בבית כנסת במקום מצוה. לברך לפני הדלקת נרות שבת. חדר יחוד. שבע ברכות שלא בבית חתנים. ברכה על ההלל בר"ח. ברכה על תפלין של ראש. תפלין בחול המועד. ברכת "על נטילת ידיים" בבית כנסת. נטילה ליד המיטה. ברכת "אשר יצר" כמה פעמים. סוף זמן ברכת "אשר יצר"

במתי מותר לחלוק

א. ביום טוב ראשון של סוכות הגיע לידי ספר בהלכה שחיבר אחד מחכמי הדור, וראיתי שבהרבה הלכות חולק על מרן, והוא יכול לטעון, מה יש, זו דרכה של תורה! התורה מונחת בקרן זווית כל הרוצה ליטול ביאור ויטול (ע"פ אבות דרבי נתן ר"פ מא, וקידושין טו). באמת בעיקרון מותר לחלוק, אבל רק עם שכל והיגיון, אחרי הרבה מתינות. כתוב בירושלמי (פ"ק דשבת ה"ב) שאדם שחולק על אדם גדול צריך לחשוב כאילו בעל השמועה עומד כנגדו, ולא יחלוק במקלות.

ברכה על מצוות שהזמן גרמא לנשים

ב. הלכה היא שהשומע אשה ספרדיה שמברכת על לולב, סוכה, שופר, ברכות קריאת שמע², לא יענה אחריה אמן, כי אלו מצוות שהזמן גרמא, ובברכותיה לבטלה, וכן אין לברך על ההלל בראש חודש. והנה אותו מחבר כתב, שמי ששומע אשכנזי שמברך על ההלל בראש חודש, כמנהגם על פי רבינו תם, יענה אמן, ובסוגריים ציין לאור לציין (אול"ש ח"ד פ"א אות ז); וגם ציין ליביע אומר (ח"א חא"ח ס'

י' מדברי הרב זמיר כהן שליט"א: ברשות הוד כבוד מרן הראשון לציון שליט"א. נסיים בעוד מעשה שמעתי: בהיותי נער צעיר בישיבת פורת יוסף. מרן זצ"ל לפני כארבעים שנה היה מתפלל שחרית במנין שהתקיים בביתו, והיונו כמה בחורים מפורי יוסף בקטטון שהתפללנו עם מרן. מעשה שמעתי מהרגו של מרן, שבבוקרו יום האתמול, הרבנית שלמה אה ארן, בערב חזרת מנחה לאה אכלת אירחות ערב? ואמר לו, אכלתי. והיא אומרת, בוא אכלת, בוא תראה. הכניסה אותו לטטבח והראת לו על השיש צלחת עם סלט וחביתה... התברר שהיתה שם צלחת אחרת עם השאריות של כל בני ההשפחה שהרבנית רימה, ומרן חזר בערב מהשיעור, ותוך כדי לימוד בספר לקח ואכל בלי לשים לבל... כך מגיעים לגדולות! כשדאם שקוע בתורה, מונח בתורה, כל כולו כפצא של תורה, זוכה להגיע לחייו שהגיע.

ובימינו שהקב"ה נתן לנו את מורן הראש"ל שליט"א שהוא זה שממשיך את דרכו, להאיר את העולם באור התורה בספרים הרבים שהביא, חסד מלא איך אפשר להספיק כל כך הרבה בבחינה. סיפר אחד מהקורבים למורן שליט"א, שבאלוהים ובעשרת ימי תשובה ברח היה בין אומה וחמישים למאותים מקומות. לרוץ מקומות למקום - גם על מסע - בזמן כל קצר, והמשיך לכתוב, להדפיס תורה, ולענות לשאלות שמגיעות מכל העולם בכל נושא הלכה, זה דבר שהוא מעל הטבע, אבל כשיש מסורות נשכח כלל ישראל רואים שהתורה מתברכת. שיה יתן לו כוח וברואות, ימים על ימי מלך תוסיף. פשוט להארות מנהיג את כל ישראל עד שיה יוצא אלם כמבורה בימיו.

מדבריה הרב בנימין שטאויל: שליט"א: ברשות מרן מלכא האתא לציון ה' יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, נדר קצת על כבוד מורנו ורבנו מופת הדור מרן זצ"ל. כידוע בסוף השיעור מרן היה אומר ודבר אגדה למשורר את הלבוש, ובפרשת נח אמר מה מסובאר במדשן, שנה היה צדיק כפרוה, לא ידבר לזכות את הרעים, לא גרם לדורו שיחורו בתשובה, ואילו אברהם אבינו גרם לדורו לכתב בדרך ה', אלפים ורובבת של נשמות הכנים תחת כנפי השביה, "ואת הנפש אשר שני בשרו" (בראשית י"ג). ומומן (הליכות עולם ח"א ע"י שצב) היה מספר על מה שקרה עם בעל שבלי הלקט, והיה מדבר במעלת המעולה את הרבים. את החשק והתאבה של מרן בתורה אי אפשר להסביר, היה אשן לפעמים הייתי מזהמת מהשיעור, ורואה את מרןץ בבית, אמרת לי: כבוד הרב, מה קרה? אמר, שאספיק ללמוד עד רגע אחד! אהב את התורה בצורה לא רגילה. אצל כשצריך ללכת לזכות את הרעים, היה עוזב את הכל. אני זוכר לפני עשרים שנה, מרן התבטא ואמר, מה אני רוצה שישמרו לי בקרב לאחר מאה ועשרים

ונונה? יש לי יומנים שכתבתי בכל יום לאיפה אני הולך, זו הוכחה שלי הגדולה ביותר - זכות הרבים! כשמורן צ"ל דיבר עם נתניהו אמר לו, תדע, לא יש לי צעיר גדול על בני חכם שעקב שנפטר, אבל הצעיר שלי היות גדול, זה על גיוס בני הישיבות, מה יהיה עם בני התורה? [א.ה.מ] מורן צ"ל אמר שפגשתי פעמים אחדים את הנוכל ללמוד בישיבות בארץ, נדד כולנו לחוץ לארץ. מהם הרב שר שמואל מן. אמר שליט"א גם

לט, ח'ג תא"ח ס' י, ח'ה תא"ח ס' י, ח'ה תא"ח ס' י, ח'ה תא"ח ס' י (ח) שחולק, אבל הכריע כמו האור לציון, סתם ויש הלכה כסתם... הסתכלתי למטה, ולא דחה את הראיות של יביע אומר, אלא סתם הכריע מהראש שלו כמו האור לציון, רוצה להיראות ישיביש... היו אצלי בליל החג כמה תלמידי חכמים, ואמרתי להם, לכו תשאלו אותו מה השיטה הזו, כי באמת לא רק בזה חלק על מרן, אלא חולק עליו על ימין ועל שמאל, ולפחות סביר למה.

קידוש בבית כנסת

ג. הנימוק של מרן זצ"ל (יביא"ח ח"א חו"ס) כי כט אות יד, ח"ד חו"ס"י כי סוף אות ג, ח"ט חו"ס"י כי קח אות קג, יהיה דעת ח"א ס' פח בהני, ח"ד ס'ס לא, מאור ישראל - טבעת המלך מעל פכ, חו"ע פסח עמ' רלו. ולפי"ל מ"ש ביבי"ח ח"א חו"ס"י טו אות כו, ודוק), על פי דברי התשב"ץ (ח"ג סימן רמו) - אחד הראשונים לפני כ-600 שנה - שהיו נוהגים בזמנו לעשות קידוש בבית כנסת, באגרום פסחים (אק). מובא שכשיש אורחים שאוכלים ושותים בנסת בבית עושים להם קידוש, ופסחם ונהגו לעשות קידוש בבית כנסת למרות שאין סעודה.³ כבר לפני כשש מאות שנה בזמן התשב"ץ היו שבאו לבית כנסת

אמר זאת ברבים. והיה אחד שתקף אותו והכריז לא נרד מהארץ. ואיך חולק על הרב שך ועל מרן זצ"ל. על היה המחות של מרן, אם יתקן שלהבת. ועל הכל היהת חופפת הקדושה של מרן, איזו שמירת העיניים, איזו אהבת זולת. ואם מרן היה רואה את המצב כיה היה עומד בפניו, וכי היה נזהר ושימור את בחוריו הישיבות המפרידים בכלל לאיפה העגנו? היה למרן מוח של מנהיג, בזכות שהיה מזכה את הרבים במסירות נפש אדירה שאין כמות. וזכותו יגן עלינו, ועל מורנו ורבנו שה' יתן לו כוחות להתנאי את עם ישראל, והוא עומד בפניך על הגיוס ועל כל דבר דובר. והוא כמו מרן וזנען מקירות לבנו בענין הגיוס, לא דבר מאף אדם. לא כוח האמת של מרן ורבנו. ומורנו ורבנו שליט"א יזכה עוד בגדול להמשיך את דרכו של מרן, בנחת ובשמחה, וכן יתי יצורנו ורבו.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לגאון הרב זמיר כהן שליט"א, פה מפיך מרגליות, שמזכה את הרבים, פעם לקח אותי לבית כנסת הגדול בת"א אלנבי, מצד אחד גברים ומצד שני נשים, ולפי הכבוש לא היה דתיים, והוא מצליח לאסוף אותם ואומר להם שיחה מוסרית... וביקש שאבא ואומר להם כמה דברים. ב"ה פועל ועושה, בלי הרבה רעש... כיום הוא מהדחידים שפועלים מעיר לעיר להחזיר אנשים בתשובה. הקב"ה יתן לו כוח וברירות.

כמו כן חזק וברור לגאון המקובל רבי בנימין שמואלי שליט"א, היה מקורב מאוד למרן וצ"ל, היה רב מקדים כמעט בכל מוצאי שבת, ואחר כך היה עולה לביתו של מרן, וראה הרבה מעשה רב. בדרך אותו שימשוך עוד לזכות את הרבים, יש לו קהילה גדולה, גם בירושלים כקהל סניפים וגם בבתי ים. בו פורת יוסף. שינויה להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכות קריאת שמע זמנן עד ארבע שעות, וברוך שאמר וישתבח עד שש שעות. ברב פעמים ח"י (ה' ו' ת"י כ"ו) כלל ארבעה אשונים שאפשר לברך בברכות קריאת שמע גם לאחר מכן, ואמילור תחות היום, אבל אחר כך פסדו בן איש חי (וארא אות ה) ובעוד יוסף חי (וארא אות י') חזר בו וכתב שאין לברך לאחר ארבע שעות.

[illegible]

לתגובות וכן לקבלת הגיליון במייל: d95872@gmail.com

הש"עור מוקדש לעילוי נשמות שמעון פרץ בן שמוחה ז"ל - גלב"ע י"ז אכול תש"פ - ת.ג.ג.ה.

להתפלל, ואחר כך הלכו לשחק... ולא עשו קידוש בבית, ורצו לזכות אותם שישמעו קידוש אפילו שלא במקום סעודה, והתשב"ץ הניחם במנהגם, שיצאו לפחות ידי חובה מדאורייתא, אבל התשב"ץ עצמו ובניו לא היו עונים אמן אחרים, כמבואר בשו"ת י"ן ובעו"ז (סימן קיח), ולמרות שקיים את מנהגם. רואים יסוד שבמקום ספק ברכה לבטלה, יש להחמיר ולא לענות אמן. מי שרוצה לחלוק שיביא את התשב"ץ וידחה בראיות, אבל סתם לחלוק!?

ברכות השחר

ד. יותר מזה, אהנונו הוספנו בס"ד עוד ראיות, כי בתשובת רבי אברהם הנגיד בן הרמב"ם (ס"ה פג) כתב שהיו נוהגים בזמנו, שאפילו מי שלא התחייב בברכות השחר, לא שמעו תרגול או לא ישן בלילה, מברך "הנותן לשכוי בנה", "המעביר חבלי שינה", "פוקח עיוורים", שהיו מברכים על מנהגו של עולם. ואף שהרמב"ם (פ"ז מהלכות תפלה הלכה ט) חולק וסובר שאם לא מקיים לא מברך, ומרן (סימן מו סעיף ח) חשש לדבריו, המנהג כמו הגאונים (הובאו בארחות חיים דין מאה ברכות אות ה, וברשב"ץ ח"ב סי' קפז, ובס' המכתם ברכות ס:). וכתב התרומות הדשן (ס"ד לד) שבמקום מנהג לא אמרינן סב"ל, ומדובר במנהג שהסכימו איתו גדולים, ולא סתם של המון העם. לכן כולנו מברכים בשבועות ובהושענא רבה "פוקח עיוורים", "המעביר חבלי שינה", וגם ברכות התורה. והנה רבינו אברהם בן הרמב"ם כתב שכששומע שמברכים ברכות השחר שלא נתחייבו בהן, אף שהמנהג כדעת הגאונים, אין לענות אמן. אבל אם אתה מסכים שכן המנהג למה לא תענה אמן? אלא שספק אמן לבטלה לחומרא. רואים את היסוד שאם הפוסקים חולקים בניהם ויש אומרים שהיא ברכה לבטלה, גם אמן לא יענה.

יראה עינינו

ה. ראייה שלישית, יש מקומות בעיקר בחו"ל שנוהגים לברך "יראה עינינו", אלו ח"י פסוקים, ולמרות שהשיבנו היא כגאולה אריכתא, ולא יראו עינינו, התוס' (ברכות ב. ד"ה מברך, ד"ה דאמר, פסחים קד: ד"ה חוץ, מגילה כג. ד"ה כיון) כותבים שהיו מברכים ברכה זו. אבל הרמב"ם חולק וסובר שאין אומרים ברכה זו כלל. עד היום בצרפת ובעוד מקומות מברכים ברכה זו, וכשהייתי בצרפת ושומעתי שמברכים, לא עניתי אמן, כמו שכתב הטור - שהוא אחד הראשונים - בהלכות תפלת ערבית של שבת (סי' רסז) בשם אביו הרא"ש, שלא היה עונה אמן על ברכת יראה עינינו, ולמרות שגם במחזור ויטרי (ס"ה קא) כתב לברך, ובסידור רס"ג כתב שגם בליל שבת אומרים יראו עינינו, הרא"ש חלק עליהם ולא היה עונה אמן. רואים שגם לגבי אמן יש להחמיר ולא לענות מספק.

ספק מוקפת חומה

ו. גם הרמב"ם בתשובה (פאר הדור סי' קה) כתב לגבי עיר שהיא ספק מוקפת חומה מימות יהושע בן נון, שקוראים בה מגילה יומיים, ולפי הגאונים - הביאם הר"ן במגילה (ה:). זו חסידות בעלמא, אבל לפי הרמב"ם זה דין גמור לקרוא ב"ד וגם בט"ו, וכתב שמברכים רק ב"ד ולא בט"ו, ושאלוהו בשלמא לגאונים מובן, אבל לדעתך שגם בט"ו קוראים מן הדין, למה לא יברכו על המגילה ביום זה? והשיב שכל ברכה שמסופק חיובה אין לברך, שאיסור ברכה שאינה צריכה איסורא דאורייתא הוא, וכמו שאמרנו בגמרא בראש השנה (ג:) כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר בלא תעשה, שנאמר "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא". ולכן שב ואל תעשה עדיף, ויברך רק ביום הראשון שזה זמן קריאתה לרוב העולם. וכתב הרמב"ם בתשובה (פריימן סימן פד), שיש להזהר שלא לענות אמן על ברכה כזאת, וכל העונה אמן אחר ברכה לבטלה או ברכה שמסופק חיובה, הרי הוא עתיד ליתן את הדין.

אילו היה רואה

ז. בתשובת הרמב"ם הנ"ל מבואר שלא כדברי האליה רבה (סימן רטו סק"ה), שכתב שמה שתפרש בגמרא תפרש ברמב"ם (פ"א מהלכות ברכות ה"ו), ואם תוס' (ר"ה לג.) והרא"ש (פ"ק דקידושין סימן מט) פירשו בגמרא שזו אסמכתא בעלמא, גם ברמב"ם נפרש כך. וכן פירש החזון איש (או"ח סימן קלו אות ה). וכן נוקטים רבים מרבני אשכנז שברכה לבטלה מדרבנן. אבל תשובת הרמב"ם נעלמה מעיני קדשו של האליה

לא, אבל זו מסורת מזמן הרב עוזיאל והרב טולידאנו, כדי שאותם שלא עושים קידוש בבית, שיצאו לכל הפחות ידי חובת קידוש דאורייתא, כי דין קידוש במקום סעודה הוא רק מדרבנן (עי' יח"ד ח"ב סי' לד). בבית יוסף (סי' רסט) מובא שנותנים לקטנים לשתות את היין, ומבואר בדבריו כעין כלל, שכאשר הפוסקים חולקים ביניהם, אם מותר לקדש בבית כנסת, מותר על ידי קטן לצרכו. וגם מכאן רוצים לומר שיש איזה מקור לדבר. ומרן זצ"ל השאירים במנהגם, בשביל האנשים המסורתיים.

ה' בשו"ת יביע אומר ח"ח (יח"ד סי' לב) נשאל לגבי בעל שרוצה לעשות פדיון הבן לבנו, אבל לפני הנישואין אשתו עשתה הפלה, וזה בן שני, ובעלה לא יודע, ומפחדת לספר לו, שלא יתן לה גט... והרב כותב לסמוך על רוב הפוסקים שכותבים שברכה לבטלה מדרבנן, ואפילו שיברך על פדיון הבן אינה חייבת להודיע לו. והקשו, איך אני חוזר בשיעורים ואומר שברכה לבטלה מדאורייתא, והרי הרב כותב ביביע אומר שם שברכה לבטלה מדרבנן, אבל צריכים

רבה - תשובות הרמב"ם נדפסו בחלקן ולא כולן, מרן הבית יוסף ראה את חלקן - אם האליה רבה היה רואה את תשובת הרמב"ם שכתב שאיסור ברכה שאינה צריכה איסורא דאורייתא הוא, לא היה כותב כן בדעת הרמב"ם. וכן דעת מרן השלחן ערוך (סימן רטו סעיף ד) שאיסור ברכה לבטלה מדאורייתא.⁴

בנפול היסור

ח. בשו"ת זרע אמת⁵ (האו"ח סי' א) פלפל בדעת הרמב"ם, וכתב חבורה שלמה שלדעת הרמב"ם ברכה לבטלה דרבנן, ובסוף הוסיף בסוגריים, כעת הגיע לידי תשובת הרמב"ם בכתב יד, שכותב שברכה לבטלה איסורא דאורייתא, ואם כך כל החבורה שלי נפלה... אבל כתב, אלא אם כן נדחק ברמב"ם שברכה לבטלה דרבנן וחמור כמו איסור דאורייתא. פלא פלאים, על זה נאמר התורה מונחת בקרן זוית כל הרוצה ליטול יבוא ויטול, בעל זרע אמת היה מגדולי האחרונים לפני כ-250 שנה, אבל הוא לא ראשון אלא אחרון, ובמחילה מכבודו דבריו אינם מסתברים.

חקשר עם החזון איש

ט. אם החזון איש היה רואה את הזרע אמת היה נתלה בדבריו, ובודאי שהיה פאר הדור והדרו, כולם יודעים מיהו. מרן זצ"ל היה הולך מידי פעם בימי ששי עם חכם בן ציון אבא שאול כשהיו בחורים בגיל 19, 20, היו נוסעים לבני ברק, והיה להם קשר תורני עם החזון איש. בשנת תשי"ב יצא לאור הספר הראשון של מרן שו"ת "חזון עובדיה", ונסע לבני ברק והביאו במתנה לחזון איש, שכבר הכיר את הרב ודיבר אתו בלימוד, והביא לו בחורה כמה כרכים דקים של "חזון איש" שהיו יוצאים בזמנו, זה חליפתו זה תמורתו... ומרן בודאי ידע להעריך אותו. שימו לב שביביע אומר הרב מזכיר את כל הפוסקים הגדולים, ורק על החזון איש כותב פאר הדור והדרו, למה? שאנשים לא יחשבו שאם חולק עליו לא יודע מיהו, אלא שחלק כדרכה של תורה. וגם במקרה שלנו, בהיגלות נגלות דברי הרמב"ם בתשובה, רואים שסובר שברכה לבטלה מדאורייתא.

יום שכולו תורה

י. לפני כמעט חמישים שנה בשנת תשל"ז, אחי הצעיר היה מארגן יום שכולו תורה ברחוב קינג ג'ורג', היו אוכלים ארוחת צהרים במלון פלאז'ה, וכל היום התקיימו הרצאות של רבנים. אחר הצהרים הגיע רב אחד - היה בגיל שלושים וכמה, וכיום הוא כבר זקן - ודיבר בפני בעלי בתים - בשכונת טלביה לא היו כמעט בחורי ישיבות, אבל היו מביני ענין, רואי חשבון, עורכי דין - ומרן כנס יחד עם חכם בן ציון, ואותו רב דיבר שאסור בשבת לעשות סלט של הספרדים שהוא חתיכות דקות⁶, ואפילו סמוך ממש לסעודה אסור, אלא צריך לעשות חתיכות גדולות כמו של האשכנזים, ואמר שכן כתב הגאון החזון איש (סימן נז). מרן הפסיק אותו באמצע, למרות שבדרך כלל לא נהג כך, אבל השלחן ערוך היה בוער בעצמותיו, לא יכל להתאפק, ואמר: מה פתאום, לא נכון, דעת מרן הבית יוסף בסימן שכ"א שמותר לחתוך את הירק דק דק אם עושים סמוך לסעודה מיד, וכתב שכן דעת הרשב"א בתשובה (ח"ד סימן עה), ואף שיש ראשונים שחולקים, אבל בבית יוסף פסק כדברי הרשב"א דמותר לאלתר. וכמו שמותר בורר לאלתר, הוא הדין לטוחן, ולכן מותר לאדם ללעוס את האוכל, כי זה דרך אכילה, והוא הדין לחיתוך הירקות דק דק. ולדעת הרמב"ם (פכ"א מה"ל שבת ה"ה) רק החותך את הירק דק דק "כדי לבשלו" חייב הא לאו הכי אין חיוב. חכם בן ציון היה ליד מרן, ריחם על הרב הזה, תפס את מרן ביד ואמר: חכם, נתן לו לסיים. אמר, שלא יסיים!

אכילה בבית כנסת

יא. מי שהכיר את מרן לפני שישים שנה, כשהיה רואה שמורים הלכה לא נכונה היה כועס. פעם עלינו עם מרן במדרגות ביתו, ומישהו שליווה אותנו הזכיר מחבר אחד שחלק על הרב באיזו הלכה, אם מותר לאכול בבית כנסת, שהרב (יח"ד דעת ח"ג סי' י) הורה להלכה שמותר לצורך מצוה כמו סעודה שלישית, ואומרים שם דברי תורה. וכך הנהיג מרן באהל מועד בת"א, בשנים תשכ"ח-תשל"ד, שהיו עושים סעודה שלישית בתוך בית הכנסת, ומרן היה דורש. ואמנם המגן אברהם (סי' קנא סק"ה), הביא מהסמ"ק, שסעודת מצוה מותר בבית הכנסת, ופירש רבינו פרץ

לדעת ללמוד יביע אומר, שבאמת הרב סובר שברכה לבטלה מדאורייתא, אלא שבמציאות רוב הפוסקים חולקים וסוברים מדרבנן, ובמקום שלום בית שלא יתן גט כדאי לסמוך עליהם, כי אם מוחקים שם ה' בשביל שלום בית כל שכן בזה. ולעולם איסור ברכה לבטלה מדאורייתא.

ה' להגאון רבי ישמעאל הכהן שהיה לפני כ-250 שנה, ואין קראו לו "ישמעאל", והרי זה שם של רשע, ומי יקרא לבנו עשוי? וכן התנא רבי ישמעאל כהן גדול נקרא כך, כולם מכירים את הגמרא בברכות (ז:). אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי וכו', אלא שישמעאל בנו של אברהם אבינו חזר בתשובה, ולכן מותר לקרוא בשם זה, לא שתקראו עכשיו ישמעאל... אבל על פי ההלכה מותר.

ה' מידי פעם בצעירותו הייתי מכין סלט למרן, חתיכות דקות מאד...

בהגהה שם, שזוהו דוקא כגון סעודת עיבור השנה שאין בה קלות ראש, שאין עולים בה אלא בפת וקטנית, ומשמע שסעודה גדולה של משה יין ושכר, אין להתיר אפילו היא סעודת מצוה. ואותו מחבר חלק על הרב סתם ואמר, המגן אברהם גדול האחרונים, איך חולק עלי? אבל הרב מביא שבעה ראשונים שכתבו בפירוש להתיר סעודת מצוה בבית הכנסת כשאין משקים משכרים. והביא להקט פוסקים שמתיירים במקום מצוה. מרן דיבר במדרגות על אותו מחבר בחריפות גדולה, ואחי הרב משה רץ מהבית ושאל, מי מרגיז את הרב? הצבעתי על אותו אחד... אמר לו: תפסיק! החכמולוג הזה הביא למרן את הספר של אותו מחבר, ואחי הרב משה החביא את הספר. אחר כך מרן קרא לעוזרים ושאל, איפה הספר? נעלם... תקנו לי עוד אחד, וקנו לו. הרב משה החביא גם אותו כדי לא להרגיז את הרב, שאורייתא רתיא ליה... כשהיה רואה מי שחולק בלי שכל, בלי לענות על הטענות, לא יכל לסבול. בסוף ימיו מרן היה יותר מתון, שראה שב"ה כבר כולם שומעים בקולו.

אוי לרשע ואוי לשכנו

יב. יש אחד שכתב מאמר בספר ויען שמואל - ספר לזכרו של הרב שמואל עידן שייסד את ישיבת כסא רחמים בארץ, והיה אוהב את מרן בצורה מיוחדת, היה חסיד של מרן, הכרתי אותו - ואותו אחד כתב שגם אם שכח לספור את העומר לילה ויום, ימשיך לספור עם ברכה, נגד מרן הש"ע (ס"ה תפס"ח) שכתב שלא יכול לברך יותר. ובכנס שהתקיים באולמי תמיר, מרן דיבר ואמר, רבותי, מי שיגיע לידו הספר שיקרע את הדף הזה! מיהו שאל שמהדצד השני משהו כתב יפה? ומרן אמר, אוי לרשע ואוי לשכנו... היה כועס על מי שמגלה פנים נגד מרן השלחן ערוך.

על מה מרן מספר את נפשו

יג. עוד רב אחד כתב מאמר שצריכים "להחזיר עטרה ליושנה" ולקבל שבת בהדלקת הנרות, וממילא להדליק ואחר כך לברך, ולסגור את העיניים... אבל מרן מסר את נפשו על הלכה זו במשך שנים. אני זוכר שמרן בתקופה היה חולה מאוד בעיניו, כמעט ולא ראה. בוקר אחד הוא קם ואמר לי, תסתכל מה יש לי בעין, ראה כמו ענן... ולא ראיתי משהו מיוחד. מרן הלך להתפלל בציבור, ולאחר התפלה אמר אנוח קצת. כשקם בצהריים עדיין לא ראה, ורצה ללמוד, אמרתי לו: אבא, אשאר אתך ואקרא מה שצריך. אמר: לא, אתה צריך ללכת לכולל, לתרום לאווירה של הלימוד, אתה מחוייב לכולל. קרא לאחותי הקטנה שתקרא לו גמרא וכל מיני דברים, והיא היתה מבינה, וקראה לו. מי שזוכר מרן היה מגיע לבית כנסת היזדים, והיו מכבים את כל החשמלים, והשאיירו רק מנורה אחת מעליו. היה למרן שיעור קבוע בבית וגן, והלח איתי באמרו, אני בקושי רואה, תלך לתת שיעור במקומי. בסוף השיעור פתאום מרן הפתיע ונכנס, כולם עמדו לו, והרב התיישב לידי ושאל את הנוכחים, שלחתי את בני, למה לא בא? אמרתי לו, אבא אני לידך! הוא לא ראה אותי, ואנשים פרצו בבכי. מרן הלך לבבא סאלי, ואמר לו: כמו שהעיוורון הזה בא לך לבד, כך ילך לבד. הלך לרב שרעבי שהיה מקורב אליו מאוד, ואמר לו את אותו הדבר, כמו שבא לבד ילך לבד. אבל בינתיים הרב סבל ולא ראה, תתארו לעצמכם אם לא היה מבריא - זה מדובר בשנת תשל"ו או תשל"ז - כמה מתורתו היינו מפסידים, את יביע אומר חלק ז', ח', ט', י', כל חזון עובדיה, טהרת הבית, מאור ישראל, ועוד ועוד.

תורתך החזרתי והחזרתי

יד. מרן ביקש מנהג שיקח אותו לאיזה מלון בצפת, ובבוקר אחרי התפלה הלך לקבר של מרן הבית יוסף עם כסא מתקפל. גיסי הלך איתו ביחד, והיה מבריא את הסקרנים, כי מרן היה מוכר בתפקיד רב ראשי ובאים ורוצים ברכה... והרב היה יושב ליד הקבר של מרן הבית יוסף כל יום, במשך שבוע שלם, והיה אומר, כמה תורתך החזרתי והחזרתי לאנשים. וכגון לגבי הדלקת נרות שבת, שהיו מברכים אחרי ההדלקה, והרב לאיפה שהלך היה מסביר שזו ברכה לבטלה, ולכן צריך לברך לפני ההדלקה. וציון שם עוד דוגמאות, כגון לברך על הטבילה קודם טבילה, ועובר לעשייתו. וב"ה שמעו למרן. ואכן במשך הזמן, כמו שהמחלה הזו באה לבד, לאט לאט חזרה הראיה, ואחר כך היה רואה יותר טוב מלפני כן, כשהיה בא ליזדים אמר לאנשים, אתה הייתי, אתה לא הייתי...

לברך לפני ההדלקה

טו. מרן זצ"ל החזיר עטרה ליושנה, והאברך הזה מעו לומר ההיפך "להחזיר עטרה ליושנה" ולקבל שבת בהדלקה, ולהדליק ואחר כך לברך. אם מרן היה איתנו בחיים

⁷ היום הכלה היא שמכתיבה שיעשו חדר יחוד... יש מדריכי חתנים שהם פשוט מחטיאי הרבים, נורא ואיום, אומרים לא לוותר על זה ולא לוותר על זה... לתלמידים מהישיבה שלנו "חזון עובדיה", אני לא בא לסדר קידושין אלא אם כן מבטיחים שאין בכלל חדר יחוד, וגם עושים שבועה חמורה.

היה כועס עליו. וכי אתה לא מפחד מברכה לבטלה?! כך משמע מדברי הראשונים, שבלי הלכת (הל' הדלקת נרות אות טז), רבינו מנחם ועוד, שזו ברכה לבטלה. וכן מוכח בדעת הרמב"ם (פ"ג מהל' אישות הכ"ג, ע"ע יביע אומר ח"ה אות ד'). האשכנזים נהגו לברך אחרי ההדלקה, לא נגיד להם מה לעשות כי יש להם את מהר"ו (בחדושי ד"נים שבסוף הספר אות כט). הגאון רבי יעקב חיים סופר אמר שמצא ראשון שכתב לברך אחרי ההדלקה, והוא ספר הנייר לאחד מבעלי התוס'. אבל קודם כל זה ראשון אחד לעומת שלשים ראשונים שכתבו לברך ואחר כך להדליק. את ספר הנייר היה קשה להשיג, ולפני שלשים שנה שלחתי את אחד התלמידים שישאל ממנו את הספר, וצילמו את העמוד הזה וגם את ההקדמה, כי בספר הנייר שהוא מבעלי התוס', באמצע העמוד יש ריבוע עם אותיות רש"י, התברר שזה לא חלק מהספר, ובהקדמה מובא שזה אחד האחרונים, גאון אשכנזי מלפני כ-200 שנה, וכבר קדמוהו מהר"ו והרמ"א (ס"ה רסג ס"ה). אבל אין שום ראשון שיכתוב שיברך אחרי ההדלקה. רבי איסר זלמן מלצר - היה ראש מועצת גדולי התורה - כשהגיע לארץ, אמר לאשתו ובנותיו שיברכו על הדלקת הנרות קודם ההדלקה. גם האדמו"ר מערלי שהיה גאון עצום, נתן הוראה בישיבתו לא לברך על ההלל בראש חודש, כי באנו לארץ ישראל, ומרן (סימן תכב סעיף ב) כתב שהמנהג בארץ ישראל שלא מברכים על ההלל בראש חודש. בפרט שכאן זה אתרא דמרן. כל אחד צריך להסביר לאמו ובנותיו ואחיותיו לברך ואחר כך להדליק.

חדר יחוד

טז. אותו אברך שכתב "להחזיר עטרה ליושנה", אני מתפלל עליו, כי לא רק בזה חלק, אלא הוא חולק סדרתי, למשל, הספרדים מעולם לא נהגו לעשות חדר יחוד, חכם עזרא עטיה, מרן זצ"ל, חכם בן ציון, חכם יהודה צדקה, חכם יוסף עדס, וכל הספרדים, היו נגד חדר יחוד. בספר ערוך השלחן (סימן נה"ק טו) שהיה גאון אשכנזי כתב על דבר כיצא בזה שהוא מנהג מכוער. וצריך לבטל את המנהג הזה, ולהחזיר עטרה ליושנה, "יגבה לבו בדרכי ה'".⁷ אם רוצים ילכו לטייל על הגג, יעשו סיבוב ויחזרו, אבל בחדר, אפילו נמצאים שם הצלם ועוד אנשים, יש צד שכבר קנה אותה, ואם תמות ח"ו יורש אותה... היא אשתו לכל דבר, ואין תצא אחר כך בגילוי ראש בלי מטפחת. מה תגיד, שתצא עם פאה נכרית, לא ראינו כלה עם פאה נכרית, ואצילנו הספרדים מעולם אף אחד לא התיר פאה לאשה נשואה. ונמצא שהכלה יוצאת עם שער גלוי. ויש עוד מכשולים בזה, מבלי לפרט. וכי אתה גדול יותר מכל הגדולים שהחזיקו במנהגו שלא לעשות חדר יחוד?!

שבע ברכות

יז. יש אחד ממעלה אדומים שהפריז על המידה וכתב, למה יש הרבה גירושין אצל אברכים? בגלל שבירכו "אשר ברא" לבד ולא בירכו שבע ברכות... איזה שטויות! וזו גם חוצפה כן לכתוב, חכם עזרא עטיה היה נוהג שאם לא היה בית חתנים, עשרה, ופנים חדשות, היו מברכים רק ברכה אחת "אשר ברא". כתבנו על זה בספר ילקוט יוסף האחרון. ופלא איך כותב כאלה שטויות שזו הסיבה שמתגרשים, "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז). כך מבואר בשלחן ערוך (אה"ע ס"ב סעיף פ"ד), שצריך את שלושת התנאים כדי לברך שבע ברכות. תראו מה שקורה בדור הזה, פתאום מרן נפטר, אזל גברא דדחיל מיניה, היו מפחדים ממרן, כשהיה שומע על אחד כזה היה מתקיף אותו, ועכשיו שמרן נפטר לא מפחדים, מה השטויות האלו, צריך לעשות לפי ההלכה והשלחן ערוך, ולחזק את הדרך של מרן.

ברכה על ההלל בראש חודש

יח. גם לגבי עניינת אמן אחרי ברכה על ההלל של ראש חודש, הבאנו כעת מדברי הראשונים, הרמב"ם, רבינו אברהם בנן, הרא"ש, הטור, התשב"ץ ועוד, שאם אנחנו חוששים לספק ברכה לבטלה, הוא הדין שאין לנו לענות אמן.

ברכה על תפלין של ראש

יט. הפרי מגדים (ס"ה כה א"א סק"י) כתב שיש להסתפק בדין השומע מי שמברך על תפלין של ראש "על מצות תפלין" כמנהג האשכנזים, האם יענה אמן או לא, כי יש אומרים שברכה על תפלין של יד "להניח תפלין" פוטרת גם את התפלין של ראש. ואמנם רבי שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (אה"ח ס"ו נ) חולק וכותב שיענה אמן, שהרי נוהג כמנהג אבותיו לברך.⁸ וכיצא בזה כתב הביאור הלכה (ס"ט טו). אך לפי כל הפוסקים שהזכרנו אין לענות אמן. כמה פעמים היו אצלי חתני בר מצוה אשכנזים שרצו שאניח להם תפלין ואתן להם ברכה, כי מחזירים בתלמידים ללכת בעקבות חכמים, ואם הוא אשכנזי אני אומר לו לברך בלחש,

⁸ הבן איש חי (עוד יוסף חי פרשת וירא אות 2) כתב דבר פלא, שמי שמסתפק אם בירך על תפלין של יד, כגון שהגיע מאוחר לתפלה ומיהר והניח תפלין, ולא זכר אם בירך, יברך על תפלין של ראש "אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפלין". ובא מרן זצ"ל (הליכות עולם ח"ה עמ' שיג) והעיר עליו בצדק, הרי הוא ספק בירך, ואין יברך על תפלין של ראש, ספק ברכות להקל. בזמנו כעסו על מרן למה חולק, אבל מה יש לעושה, אטו מרן לא צודק?!

שכך עדיף יותר, ואפילו הרמ"א (ס"ה סעיף ה) כתב שיאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" אחרי ברכה זו, ואמנם הלבוש (ס"ו) לא כתב לומר ברוך שם וכו', אבל הטוב ביותר כתבו האחרונים שיברך בשקט, ואם בירך בקול לא יענו אחריו אמן.

תפלין בחול המועד

ב. דוגמא נוספת מי שמניח תפלין בחול המועד נכנס למחלוקת ראשונים אם עושה כהוגן, התוס' (מו"ק יט. מנחות לו:). כותבים בשם רבינו יצחק בר אברהם, שמניחים תפלין בחול המועד. וכן כתב גם האור זרוע (ח"א ס"ס תקפ"ט). וכן דעת תוס' ר"ד, והריטב"א, הכסף משנה (בפ"ד מהל' תפלין ה"י) בדעת הרמב"ם. וכן כתב באבני נזר (או"ח ס"ב אות נו). אך כתב בבית יוסף (ס"י לא), שבימי רבנן בתראי מצאו בספר הזוהר (לשיר השירים) שכתב, שהמניח תפלין בחול המועד הוא כמקצץ בנטיעות, ומאז נמנעו מלהניח עוד בחול המועד. ושוב מצאו במדרש הנעלם (שבזוהר חדש לשי"ש) על פסוק "לריח שמוניך טובים", שאסור להניח בחול המועד, והזוהר הפליג באיסור זה, ומאז נמנעו מלהניח בחול המועד. וכן כתב מורי דודי הר"ר יצחק קארו בתשובה וכו'. ומאחר שבתלמוד שלנו לא נתבאר דין זה בפירוש, מי יערב אל לבו לגשת לעבור בקום ועשה על דברי רשב"י המפליג כל כך באיסור הנחת. עכ"ל הב"י. וכ"פ בש"ע שם (ס"ב).

ואף שבשו"ת משכנות יעקב מקרלין (תאו"ח ס"י לח) כתב שהעיקר בדעת הרמב"ם שיש להניח בחול המועד, אך דעת רוב הראשונים שאין להניח תפלין בחול המועד, וכן דעת האשכול, הרמב"ם, הרשב"א, הראב"ד, ועוד ועוד, ובהו אנן בדין נהגין כדברי הזוהר, שלא להניח תפלין בחוה"מ. וכמ"ש מרן הש"ע. ומנהג ישראל תורה הוא. וע"ב" (ס"ס תקטז). ודו"ק. [מאו"י מו"ק שם]. ולפ"י השומע ברכה ממי שנוהג להניח תפלין בצניעות בחוה"מ, שלא יענה אחריו אמן. כשהר"ב שך הגיע לארץ היה גר בירושלים ליד רחוב צפניה, ובחול המועד בא עם התפלין לבית הכנסת, והנה הוא רואה שאף אחד לא מניח, ויש לו דעת להבין שלא לעשות דבר מוזר בפני כל הציבור... אחרי התפלה בא לבית ואמר, אשב היום על הסוגיא הזו במנחות (לו:), ויצא לו שאין להניח תפלין בחול המועד. וכך ההלכה (ראה גיליון השיעור השבועי תשפ"ד פר' ראה אות י). ומי שבא לארץ ומתעקש לנהוג כמו שנהג בחו"ל, בגרמניה, רומניה, הוגריה, ומברך על התפלין בחול המועד, אין לענות אחריו אמן, שזו ספק ברכה לבטלה.

ברכת "על נטילת ידיים" בבית כנסת

כא. וכן לגבי המנהג שהיה במקומות מסוימים לברך "על נטילת ידיים" בבוקר בבית הכנסת, והרי כשאדם קם צריך ליטול ידיים ולברך "על נטילת ידיים" לפני הניגוב, ואם צריך לשירותים לא יכול לברך, לכן אני זוכר במשך עשרות שנים שמרן זצ"ל לא היה נוטל ידיים ליד המטה, אלא היה מתלבש בחדר, הולך לשירותים, ואחר כך הולך למטבח ונוטל ידיים, ולפני הניגוב מברך "על נטילת ידיים" ועובר לעשייתו.⁹ וכתב הרמב"ם בתשובה (פאה"ד סי' קד, פריימן סי' כה), שמה שנהגו בדמשק בעבוד מקומות שבאים לבית כנסת ומברכים כל ברכות השחר כולל "על נטילת ידיים", זו ברכה לבטלה, וצריכים לבטל מנהגם, כי אין מנהג בדבר איסור (ר"ה טו:). וכן כתב בנו רבינו אברהם בתשובה (ס"י פב), שברכת על נטילת ידיים בבית כנסת, ברכה לבטלה היא, ולכן יברך קודם הניגוב, שיהיה עובר לעשייתו.

יש חולקים

כב. ואמנם יש חולקים, המהר"ם חלאווה (פסחים ז:). כתב שברכות השחר אומרים על מנהגו של עולם, ואפילו ברכת על נטילת ידיים פותחים בה בבית הכנסת, שעשאוה כשאר ברכות השחר. גם הריטב"א (נימוק"י פסחים מו:). כתב, שברכת על נטילת ידיים, אף על פי שהיא ברכת המצוה, לא קבעו בה תכיפה, כיון שאי אפשר קודם נטילת ידיים. אולם כתב המשנה ברורה (ס"ו ו"ק יא) שהסכימו האחרונים שלא להפסיק בין הנטילה לברכה. והנהוג ליטול ידיים סמוך למיטה, כיון שנצרך לנקביו לא מברך על נטילה זו, הוא מברך בבית כנסת, ויש לו על מה שיסמוך. אבל מאחר שלדעת הרמב"ם העוד זו ברכה לבטלה, להלכה לא יברך כלל, ואם הלך לשירותים יתחיל ברכות השחר מברכת אשר יצר. ואם בכל זאת מברך בבית הכנסת "על נטילת ידיים", לא יענו אחריו אמן.¹⁰

אשר יצר כמה פעמים

כג. עוד דוגמא לגבי ברכת אשר יצר, בבית יוסף (סימן ז) כתב בשם מהר"י אבובב בשם הארחות חיים (הלכות נטילת ידיים סי' יב) בשם גאון, שאדם שקם בבוקר ויצא לשירותים, ויש לו קלקול קיבה, והולך לשירותים שוב ושוב עשר פעמים, צריך לברך עשר פעמים אשר יצר, על כל פעם שלא בירך. וכך פסק בשלחן ערוך (סעיף ג). אבל המנהג פשוט שמברכים פעם אחת, נר לאחד נר למאה, כי זה אותו מטבע ברכה. וכך דעת ס' הבתים (מהר"ל בלוי עמ' קד) וכ"ד רוב האחרונים שדי בברכת "אשר יצר" אחת לפטור את כל חיוביו. וכ"ד הב"ח, הלק"ט, מהריק"ש (ערך לחם ס"ג), בית דוד, מטה אהרן, דברי מנחם, מג"א (סק"א), עולת תמיד, נחלת צבי, השל"ה (חולין ענין ק"ש דלילה בהגה ד"ה כתב), ישועוני, סולת בלולה, הגר"ז, ח"א, פמ"ג, הגר"א (סק"ו), ברכ"י (סק"ג), נהר שלום, מנחת אהרן, כסא אליהו, קש"ע, חיי עולם, שע"ת בשם שאילת יעב"ץ, בא"ח (ויצא, יב), משנ"ב (סק"ו), כה"ח (סק"ה). ועוד. לפני כארבעים שנה הבאנו בילקוט יוסף (סימן ז סעיף י) עשרות פוסקים שכתבו בזה נגד מרן, וכמו שכתב החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' טו) בשם רבותיו, שאומרים סב"ל נגד מרן. וכך ההלכה למעשה, שאדם שיצא לשירותים כמה פעמים ולא בירך אשר יצר, יברך פעם אחת, ומי שיברך כמה פעמים לא יענו אחריו אמן, יש חכם מכסא רחמים שפסק בספרו לברך "אשר יצר" כמה פעמים, פלא, וכי אתה לא מפחד מברכה לבטלה?! מה כוח גדול יותר מס' הבתים ויותר משלשים אחרונים. זו דרך פסיקה מוזרה, יש לנו כללים, ואנו חוששים מברכה לבטלה.

שינוי מקום בפעורה

כד. יש שהביאו ראיה מהרמב"ם (פ"ד מהל' ברכות ה"ג) שכתב לגבי מי שאכל סעודה, ויצא לחוץ, שאם רוצה להמשיך לאכול, מברך ברכת המזון, ואחר כך אוכל, ומברך שוב ברכת המזון. ונמצא שמברך את אותה הברכה פעמיים. וכן משמע שהבין הפרי מגדים (ס"י ז סק"ב). אבל זה לא דומה, שהרי שם הוא חוזר לאכול, ולאחר כל אכילה מברך, מה שאין כן כאן. לכן מי שמברך אשר יצר כמה פעמים, לא לענות אחריו אמן.

סוף זמן אשר יצר

כה. החיד"א (ס"ו ו"ק יא) והבן איש חי (פרשת ויצא אות יב) והפך החיים (ס"י ז אות ז) כתבו שניתן לברך "אשר יצר" עד חצי שעה, וכן כתב האור לציון (ח"ב עמ' כו אות יט). אבל מרן זצ"ל לפני כחמישים שנה הביא ביחוד דעת (ח"ד ס"ס ה) מה שכתב הריטב"א (פסחים מו:). שמי שנמצא בדרך ואין לו אפשרות ליטול ידיים ולברך אשר יצר, התירו לו לדחותה עד שיעור פרסה - 4 מילין - 72 דקות. אילו החיד"א והבן איש חי היו רואים את דבריו לא היו חולקים על ראשון. ואמנם כתב בספר כסא אליהו (סימן ז סק"א) להגאון רבי אליהו ישראל, וכן מדייק מספר הלבוש (שם) - לפני כ-400 שנה - שאין שיעור זמן לאמירת ברכת אשר יצר, ואפילו לאחר כמה שעות או כמה ימים. אך הלכה כדברי הריטב"א שיברך עד 72 דקות.

מילתא דבדיחותא

כו. בבדיחותא, מי שחזר בתשובה בגיל 28, צריך לחשב כמה פעמים הלך לשירותים מגיל בר מצוה, ויברך יום שלם אשר יצר... ב"ה יש היום הרבה בעלי תשובה, סיפר לי הרב אלפסי על הפעילות של ארגון ערכים, שמאז המלחמה יותר ויותר חוזרים בתשובה, ובעיקר ספרדים, כי ראו מה שקרה בשמחת תורה לפני שנתיים, "אם ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר" (תהלים קכז, א), והבינו שכל הניסים הם מכוח התורה והתפילות, לכל כדור יש כתובת מהקב"ה, ומתחילים לחזור בתשובה. ולפי הנ"ל כשחוזרים בתשובה יגידו להם קודם כל לברך אשר יצר... אבל זו ברכה לבטלה, ומי שיעשה כן לא תענו אחריו אמן, כי כל ברכה שהפוסקים חולקים בה אין לענות אמן.

לחוטם תיקצץ וכו', כי הרוח רעה היום היא חלשה, פעם היתה קדושה חזקה בעם ישראל, וגם רוח רעה כנגד, אבל היום אין הרבה קדושה, וגם הרוח רעה פחות, לכן חילוניים שלא נוטלים ידיים לא נעשים עוורים. ועוד שישנים אחרי חצות, וממילא הרוח רעה חלשה מאוד. והוא לא ידע מזה כלום ושתק, סגר את הספר קם והלך, ומאז התיימש מענין זה. מה אתה נתפס לדבר הזה, תדרבן אותנו לסיים מסכתות, תתן פרסים על זה... למה נתפס רק לדברים של חסידות.

י"ו {והח"א ובמעשה רב כתבו, שלכתחילה יותר טוב להמתין מלברך ענט"י עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל, דאז יוצא לכו"ע. ובביא"ה שם נתבאר דטוב שאז יסדר אחר ברכת ענט"י ואשר יצר גם שאר ברכות השחר, ומ"מ העושה כהשע"ת יש לו ג"כ על מה לסמוך. וז"ל מרן בש"ע (ס"ו מו"ב) סי' ו' (סעיף ב') כתב מרן: יש נוהגים להמתין לברך על נט"י עד בואם לביהכ"נ, ומסדרים אותם עם שאר הברכות, ובני ספרד לא נהגו כן. ע"כ. ואחר שמרן הניד שבני ספרד לא נהגו כן, לפ"ז לא יענה אמן אחר הברכה מחשש לאמן יתומה}.

⁹ היה לנו משגיח בישיבה קטנה פורת יוסף בקטמון, שבכל מיני דברים היו לו 'ריווח' וחסידות, ויום אחד השיג תרומה ממישהו מאמריקה לקנות קערה ונטלה לכל בחור, ליטול ידיים ליד המטה, וגם לי הביא, וביום הראשון שנטלתי ידיים כל הפיג'מה התרטבה, מה אני צריך את זה... וכי אני יותר צדיק ממרן?! גדלתי בבית של מרן, לא של מישהו אחר, וראיתי שלא נהג כך. לכן לא השתמשתי בזה. ראו החברים ולמדו ממני, זה הבן של הרב! כבר אז ידעו מי זה מרן, והפסיקו ליטול ידיים ליד המטה. המשגיח היה מטייל בחדרים, והתפלל, מה זה, קניתי לכם נטלה קערה, למה אתם לא משתמשים? הצביעו עלי, אני אשם... קרא לי ואמר, מחזר בבוקר אני רוצה ללמוד איתך חברותא בסדר הלכה אחרי התפלה, בסדר? הבנתי מה רוצה ממני, והלכתי באותו לילה לראות את התשובה ביביע אומר (ח"א חו"ד סי' ט אות ב, וח"ה תאו"ח סי' א אות א) לגבי נטילת ידיים, ושם הביא את כל הפוסקים, והכנתי טוב. בבוקר ישבנו אחרי התפלה והתחלנו ללמוד את המשנה ברורה בסימן א' (סק"ב) בעמוד הראשון, שצריך ליטול ידיים מיד כשיתעורר משנתו, וחשב שאקרא את זה ואהיה תמים, כך כתוב! ואמר, נו, אתה רואה?! אמרתי לו, כן, אבל נעלם מעיני כבודו מה שכתבו האחרונים, בהם ר"ח פלאג"י שהיום לא שייך מה שאמרו חז"ל (שבת קה:) יד לעין תיקצץ, יד